

Ф.Ф. Бутинець
Т.В. Давидюк
З.Ф. Канурна
Н.М. Малюга
Л.В. Чижевська

Бухгалтерський управлінський облік

Третє видання,
доповнене і перероблене

За редакцією д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинця

*Затверджено Міністерством освіти і науки
України як підручник для студентів
спеціальності "Облік і аудит"
вищих навчальних закладів*

ЖИТОМИР
ПП "РУТА"
2005

УДК 657(075)
ББК 65.052.Я7
Б93

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1/11-772 від 13.03.2002 р.)*

Рецензенти

д.е.н., професор М.Я. Дем'яненко

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки", м. Київ

д.е.н., професор Л.К. Сук

Національний аграрний університет, м. Київ

Бутинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник
Б93 для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів. /
Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська;
За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП "Рута",
2005. – 480 с.

ISBN 966-8059-32-8

Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець

Видання підручника є третім (1-е вид. 2000 р., 2-е – 2002 р.). Підручник містить теми, що висвітлюють організацію та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві з точки зору управління, надання облікових даних фахівцям для прийняття управлінських рішень на основі отриманої облікової інформації. Підручник також містить розділи, що висвітлюють теоретико-методологічний аспект управлінського обліку, облік для цілей управління активів, пасивів та результатів діяльності підприємства, облік витрат та методи калькулювання, а також сучасні проблеми та перспективи розвитку управлінського обліку.

Призначений для студентів економічних спеціальностей ВНЗ усіх рівнів акредитації, слухачів системи підвищення кваліфікації, бухгалтерів-практиків, економістів, а також всіх тих, хто самостійно вивчає бухгалтерський облік.

УДК 657(075)
ББК 65.052.Я75

© Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська,
Н.В. Герасимчук, 2000

© Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк,
Н.М. Малюга, Л.В. Чижевська, 2002

ISBN 966-8059-32-8

© Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк,
З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга,
Л.В. Чижевська, 2005

З М І С Т

<i>Від редактора</i>	3
РОЗДІЛ 1. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	5
Тема 1. Сутність та основні складові управлінського обліку	6
1.1. Сутність та завдання управлінського обліку.....	7
1.2. Місце управлінського обліку в системі бухгалтерського обліку.....	10
1.3. Еволюція (етапи розвитку) управлінського обліку.....	14
1.4. Предмет, об'єкти та методи управлінського обліку.....	21
1.5. Принципи та функції управлінського обліку.....	24
Тема 2. Організація управлінського обліку на підприємстві	30
2.1. Процес формування облікової інформації за рівнями управління.....	31
2.2. Облік за місцями виникнення витрат та центрами відповідальності.....	41
2.3. Система записів господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку.....	53
2.4. Порядок побудови та застосування аналітичного обліку на підприємстві.....	59
2.5. Функції бухгалтерів-аналітиків та розподіл обов'язків в бухгалтерії.....	62
РОЗДІЛ 2. УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ОБЛІКУ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	72
Тема 3. Управлінський облік активів підприємства	73
3.1. Управлінський облік необоротних активів.....	75
3.2. Управлінський облік запасів.....	88
3.3. Управлінський облік коштів, розрахунків та інших активів.....	114
РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ВИТРАТ І ОСНОВИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ	142
Тема 4. Витрати підприємства: економічний зміст та класифікація	143
4.1. Поняття та необхідність обліку витрат.....	144
4.2. Класифікація витрат в управлінському обліку.....	145
4.3. Методи вивчення поведінки витрат.....	161
Тема 5. Основи калькулювання	171
5.1. Склад та види собівартості.....	165
5.2. Роль калькулювання в управлінні виробництвом.....	172
5.3. Елементи системи калькулювання.....	179
Тема 6. Методи обліку витрат і калькулювання	190
6.1. Облік витрат та фактори, що впливають на його побудову.....	191
6.2. Класифікація методів обліку витрат і калькулювання.....	197
6.3. Порядок застосування директ-костингу.....	218
6.4. Порядок застосування стандарт-косту.....	226
6.5. Порядок застосування нормативного методу.....	234
6.6. Особливості застосування систем калькулювання зарубіжних країн.....	249
Тема 7. Облік витрат за статтями калькуляції та економічними	261

елементами	
7.1. Необхідність групування витрат за калькуляційними статтями та економічними елементами.....	262
7.2. Облік матеріальних витрат.....	267
7.3. Облік витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи.....	284
7.4. Облік інших витрат.....	299
РОЗДІЛ 4. УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ОБЛІКУ ПАСИВІВ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ	332
Тема 8. Управлінський облік пасивів підприємства	333
8.1. Управлінський облік власного капіталу.....	334
8.2. Управлінський облік забезпечення зобов'язань.....	338
8.3. Управлінський облік довгострокових та поточних зобов'язань.....	341
Тема 9. Управлінський облік витрат, доходів та результатів діяльності підприємства	353
9.1. Управлінський облік витрат.....	354
9.2. Управлінський облік доходів та фінансових результатів.....	382
Тема 10. Внутрішня бухгалтерська та управлінська звітність підприємства	412
10.1. Роль та значення інформації для прийняття управлінських рішень.....	413
10.2. Внутрішня бухгалтерська та управлінська звітність: поняття, принципи розробки, використання для аналізу діяльності.....	418
10.3. Фінансова звітність: поняття, принципи розробки, використання для аналізу діяльності.....	429
РОЗДІЛ 5. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	438
Тема 11. Комп'ютеризація управлінського обліку. Його зв'язок з іншими дисциплінами	439
11.1. Розвиток управлінського обліку в умовах його комп'ютеризації.....	440
11.2. Зв'язок бухгалтерського обліку з плануванням, прогнозуванням, бюджетуванням та контролінгом.....	447
Тема 12. Сучасний стан розвитку управлінського обліку	455
12.1. Взаємозв'язок управлінського і фінансового обліку.....	455
12.2. Стан та майбутнє розвитку управлінського обліку.....	469
Післямова	473
Видання Житомирської бухгалтерської наукової школи	473

Навчальне видання

Бухгалтерський управлінський облік

Франц Францович Бутинець
Тетяна Вікторівна Давидюк
Зінаїда Федорівна Канурна
Наталія Михайлівна Малюга
Людмила Віталіївна Чижевська

***Відповідальний редактор
доктор економічних наук, професор Ф.Ф. Бутинець***

Редактор *С.В. Бойко*
Технічний редактор *І.А. Опанащук*
Коректор *Л.С. Скакун*
Художник обкладинки *А.П. Дикий*

Підписано до друку 15.02.2005 р. Папір офсетний. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура “Таймс”. Друк офсетний. Ум. др. арк. 34,2.
Обл. вид. арк. 34,28. Замовлення 922

ПП “РУТА”
10014, Україна, м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17а